

Dieren hulp verlening

#samenvoordieren

REPORTAGE

Op bezoek bij World of
Birds Foundation

EDUCATIE

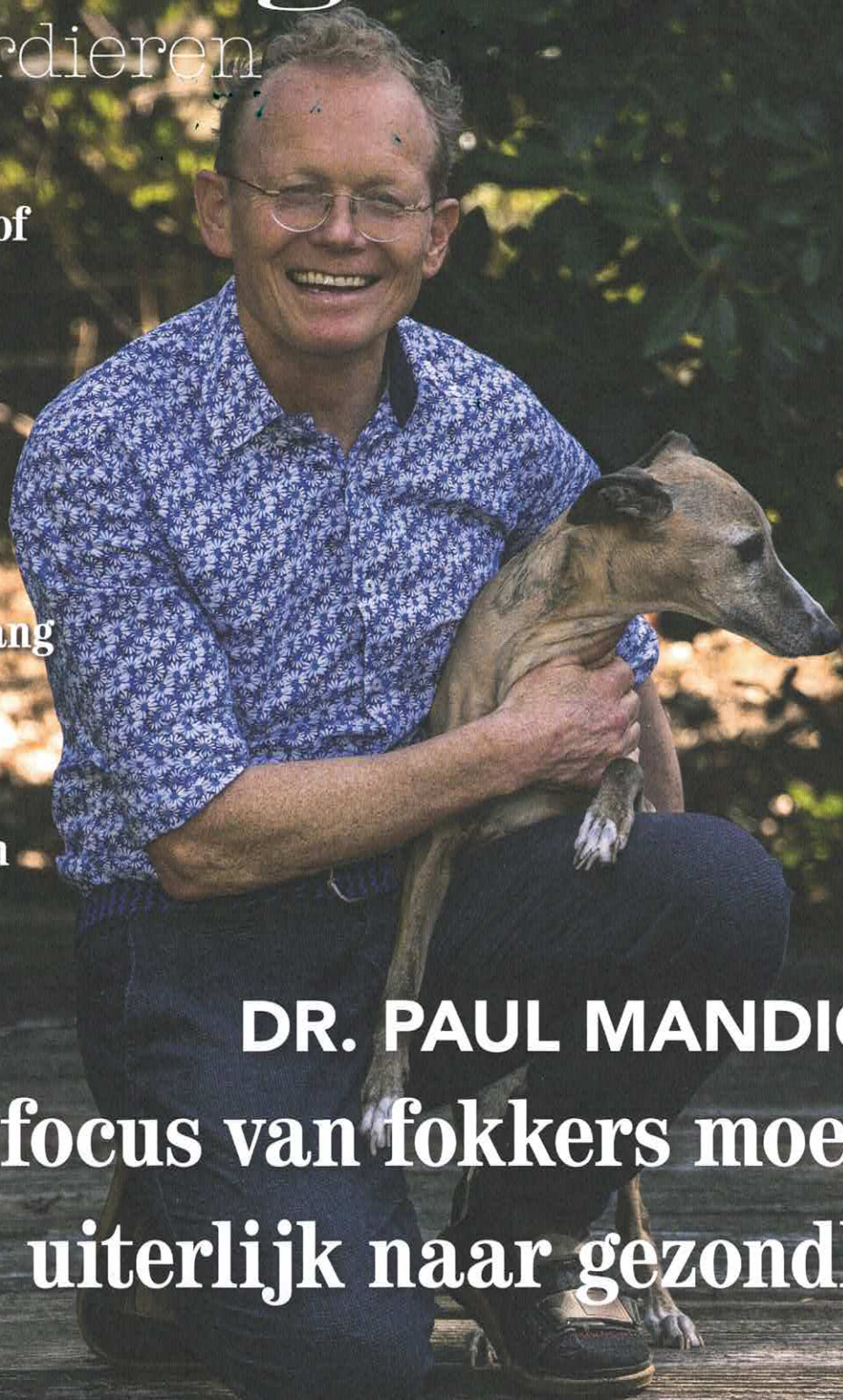
Huiselijk geweld en
dierenmishandeling

ORGANISATIE

Maatschappelijk belang
van wildopvangen

WETGEVING

De Wegwijzer Wet- en
Regelgeving
Dierenwelzijn



DR. PAUL MANDIGE

“De focus van fokkers moet v
uiterlijk naar gezondheid



**“Ik wil meer naar
de preventieve
geneeskunde dan
naar de curatieve
geneeskunde.”**

“Een stamboom is geen garantie voor een gezonde hond”

Een krullende vacht, omhoog staande oren, sportieve bouw of gewoon heel schattig: honden en katten zijn er in allerlei soorten en maten, oftewel rassen. Deze dieren hebben allemaal specifieke kenmerken, zowel qua persoonlijkheid als uiterlijk. Helaas zijn er bij veel rassen, vooral onder honden, genetische en uiterlijke afwijkingen die de gezondheid van de dieren aantasten. Paul Mandigers is dierenarts, veterinaire neuroloog, universitair hoofddocent en doet onderzoek naar genetische afwijkingen en hoe deze verholpen kunnen worden.

Al toen hij op de middelbare school zat, had Paul Mandigers een duidelijk doel voor ogen: klinisch geneticus worden. Maar toch koos hij voor diergeneeskunde. Zijn liefde voor dieren en geneeskunde won het van alleen laboratoriumwerk. “Daarnaast kom ik uit een familie waar veel mensen in de zorg en geneeskunde zitten. Mijn vader was bioloog en mijn moeder verpleegkundige, dus het was voor mij een logische keuze om deze richting op te gaan.” Binnen de diergeneeskunde specialiseerde Paul zich in de neurologie. En helaas veel neurologische ziektes kennen een genetische oorzaak en zo kwam vanzelf de klinische genetica weer tevoorschijn. “Een deel van mijn interesse in dit werkgebied komt voort uit het feit dat ik honden en hondenrassen erg leuk en interessant vind, maar ik zie ook dat er erg veel ellende is bij veel hondenrassen. Ik wilde me graag gaan inzetten om daar iets aan te doen, om te kijken of ik het kan verbeteren. Ik wil meer naar de preventieve geneeskunde dan naar de curatieve geneeskunde.” Oftewel: proberen ziektes te voorkomen in plaats van enkel te genezen.

Epilepsie

In zijn vakgebied betekent dit dat Paul zich richt op erfelijke neurologische ziektes. Een ziekte waar hij al een lange tijd van zijn carrière mee bezig is, is epilepsie. Hier is geen genezing voor, wat ook geldt als mensen de ziekte hebben. “Net als mensen, moeten baasjes en hun honden leren om ermee te leven. Als je mazzel hebt, wordt het beheersbaar, maar als je pech hebt, gaat deze ziekte het leven van jou en je hond beheersen en ga je er beiden onder lijden. Er is medicatie om ermee te kunnen leven, maar een kans op genezing is er niet.” Bij zowel mensen als dieren kan het een erfelijke ziekte zijn. Epilepsie heeft diverse oorzaken, maar bij de hond is het bijna altijd erfelijk. Dat we het zo vaak bij bepaalde hondenrassen zien, komt doordat ze ingeteeld zijn. En als bij zo’n ras de erfelijke factoren die epilepsie veroorzaken vaak voorkomen, zien we bij die rassen vaker dan gemiddeld epilepsie. “Zo zijn er hondenrassen waarbij we het zelden zien, en diverse rassen waarbij het echt een heel serieus probleem is. Er zijn rassen waarbij de kans dat je een hond krijgt met epilepsie vele honderden malen groter is dan dat je ooit in je leven de loterij wint.” De rassen waarbij het vaker voorkomt

zijn voornamelijk herders, jachthonden en molossers.

Risicoberekening

Paul houdt zich samen met zijn collega's bezig met zowel de verbetering van de behandeling van epilepsie als het achterhalen van de specifieke oorzaken ervan. Bij een aantal rassen is al gevonden waar de specifieke verandering (mutatie) in het gen zit. Hierbij gaat het vooral om heel specifiek vormen van epilepsie, zoals bij het ras Rhodesian ridgeback waarbij jonge honden een hele specifieke vorm van epilepsie ontwikkelen: juveniele myoclonale epilepsie. Maar ook bij andere rassen hebben ze al variaties van genen gevonden die geassocieerd zijn met epilepsie. Bijvoorbeeld de Belgische herder en border collie. Momenteel zijn ze onder meer bezig met naast de genoemde rassen, de labrador retriever, de labradoodle, cane corso, grote Zwitserse sennenhond, en alle Nederlandse hondenrassen, zoals het kooikerhondje en de Drentsche patrijshond. Dit onderzoek voeren ze uit met de rasverenigingen fokkers en eigenaren. Ook adviseren Paul en zijn collega's rasverenigingen en fokkers hoe ze verantwoord kunnen fokken met dieren die een verhoogd risico op

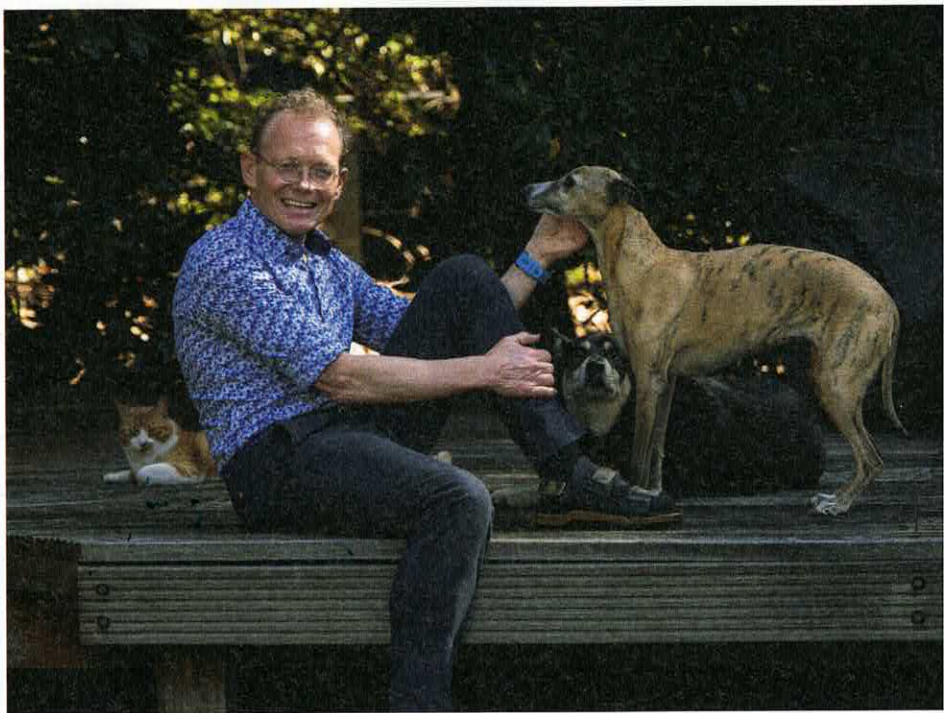
dragerschap hebben. “Deze honden zijn zelf geen lijder, maar door ze te gebruiken neemt de kans op lijders wel toe. Lijders (honden met epilepsie) hebben dan zoveel van die specifieke genen dat ze epilepsie krijgen. De kans op drager zijn, kun je gebruiken om de frequentie van lijders terug te dringen. Want door een risicoberekening te maken, kun je uitrekenen wat de kans is dat jouw toekomstige pup epilepsie ontwikkelt. En zo kun je de frequentie van lijders terugdringen.” Een voorbeeld van een ras waarbij een verandering in het fokbeleid al heeft geholpen, is het Nederlandse kooikerhondje. In 1995 was het aantal lijders ruim 1,5% en dat is door goed fokbeleid nu gedaald naar 0.4%.

Genetische afwijkingen en fokpraktijken

Hoe zulke erfelijke aandoeningen zich binnen rassen kunnen verspreiden, heeft alles te maken met de manier van fokken. “Wanneer er steeds meer dieren geboren worden met een neurologische aandoening zoals epilepsie, zijn er dus ouders gebruikt die een verhoogd risico hadden op dragerschap. Dat dit kan voorkomen, heeft te maken met de keuzes die de fokkerij maakt en hoe sterk een ras is ingeteeld. Juist bij sterk ingeteelde rassen zien we vaker erfelijke ziektes. Nogmaals: dit hoeft niet te betekenen dat de dieren waarmee gefokt is ook zelf last hebben van epilepsie, ze zijn alleen dragers van specifieke genenvarianten of mutaties die epilepsie kunnen veroorzaken. Als deze genenvarianten of mutaties eenmaal in zo’n ras zitten, is het er ook weer erg moeilijk uit te krijgen. Er zijn namelijk steeds meer dieren die de variatie van dat gen hebben, waar vervolgens weer mee gefokt wordt. Zo kan het uiteindelijk gebeuren dat de gehele populatie van een bepaald ras een risico draagt. En dan kun je er alleen met hogere wiskunde uit proberen te komen hoe je dat risico verkleint. Dat wordt echt kansberekening. Om fokkers te helpen hebben we op de Universiteit een software programma ontwikkeld wat hierbij helpt: Fit2Breed.”

Kooikerhondje

Een ander thema waar Paul zich al lang mee bezig houdt, zijn genmutaties bij het kooikerhondje. “De eerste ziekte waarbij we na vele jaren van onderzoek de genmutatie hebben gevonden was een erfelijke ruggenmerg-



Paul heeft zelf twee honden, twee katten en een cavia.

ziekte. Daar zijn we misschien wel acht jaar mee bezig geweest. En nu zijn we bezig met het onderzoeken van polymyositis, dat is een spierziekte. Ook bij deze ziekte hebben we al een genmutatie gevonden. Ons onderzoek richt zich echter niet alleen op het vinden van de erfelijke oorzaak. We werken ook gelijk aan een betere diagnostiek en behandeling.” Dit soort afwijkingen zijn voortgekomen uit het kruisen van kooikerhondjes met elkaar die allemaal een grote kans hebben op deze mutatie. “Ieder van ons heeft meerdere genmutaties. Dat is geen probleem zolang je niet met iemand kinderen krijgt die dezelfde genmutaties heeft. Als er te dicht in de familie getrouwd wordt, zie je ook dat er erfelijke ziektes tevoorschijn komen. Dat werkt bij honden hetzelfde: als de populatie dieren waarbinnen gefokt wordt kleiner wordt, heb je ook een hoger risico. Doordat ze meer ingeteeld zijn, worden ze dus genetisch armer en neemt het risico op een erfelijke ziekte toe.”

Twee jaar geleden werd dus de oorzaak van de ruggenmergziekte gevonden: een specifieke genmutatie. Deze mutatie werd gevonden door bij een grote groep kooikerhondjes met deze ziekte DNA af te nemen en dit te vergelijken met het DNA van gezonde kooikerhondjes. Hierdoor werd gevonden waar het probleem lag. Door de vondst van de precieze plek van de afwijking in het DNA kan er nu gefokt worden met enkel dieren die deze afwijking niet hebben, om zo de ziekte uit het ras krijgen. Inmiddels worden er geen honden meer geboren met deze ziekte, wat

volgens Paul bewijst dat met de juiste spanningen en ook inzet van onder andere fokkers, dergelijke rasgebonden problemen opgelost kunnen worden. “Er zijn naar kooikerhondje verschillende rasverenigingen die er echt mee bezig zijn om de gezondheid van hun ras te verbeteren. Maar er zijn er ook rassen waarbij rasverenigingen helemaal niets doen.”

Regelgeving en realiteit van fokken

De verantwoordelijkheid om verandering af te dwingen ligt volgens Paul niet alleen bij de fokkers zelf. Ook instanties zoals de overheid en de Raad van Beheer moeten hun rol pakken. “De overheid zou kunnen beslissen dat ze de focus echt gaan leggen op gezondheid. En dat dan ook de Raad van Beheer en de rassenverenigingen dat prioriteit gaan zien en niet enkel het uiterlijk van honden en wat voor beoordeling krijgen op een show.”

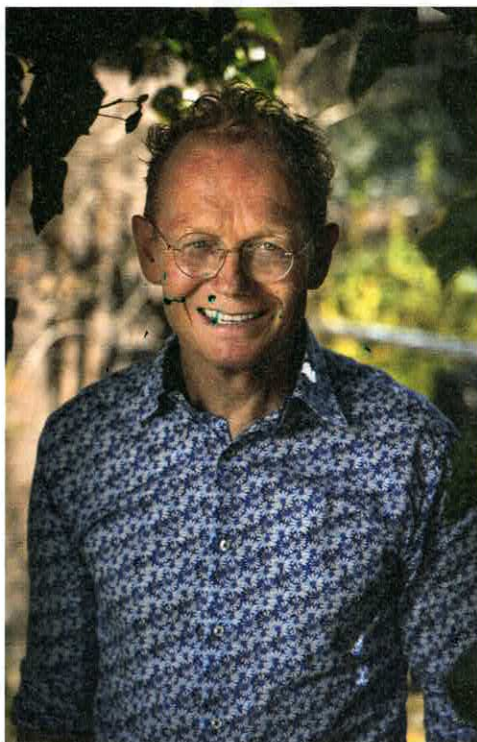
Op het gebied van schadelijke kenmerken die ontstaan zijn door fokken, zijn er al wat kleine stappen gezet door de overheid. Het fokken met dieren met bijvoorbeeld te platte neus is namelijk verboden. “Bij katten met gevouwen oren willen we nog meer. Daarin heeft de overheid wel geen actie ondernomen. Je ziet ook dat katten dat betreft met 2-0 voorstaan. Ook dat problemen binnen rassen, maar er zijn minder kattenrassen dan dat er hond rassen zijn. Mensen lijken bij een kat meer bezig te zijn met het in huis halen van een specifiek ras dan bij honden.”

Het is volgens Paul ook belangrijk om in gedachten te houden dat veel fokkers niet zozeer beroepsmatig werken. "Ze zijn niet een soort puppyfabriek waar ze zoveel mogelijk dieren uit willen krijgen om er veel geld aan te verdienen. De gemiddelde fokker doet het volgens mij niet zozeer voor het geld, maar voor de hobby. En daarom zijn er ook fokkers die zelf kiezen om te stoppen met fokken, omdat ze zien dat er afwijkingen in de genen zijn die schadelijk zijn. Als je wel heel graag een bepaalde foklijn vast wilt houden, kan dat gaan knellen. Want dan besluit je dus of te blijven fokken met ongezonde honden, of helemaal te stoppen. Dat is wel iets dat ik steeds vaker zie. Ik pleit ervoor om niet meer zo vast te houden aan rassen. Gooi die stamboeken weer open en laat er gezonde dieren binnenkomen. Het mag van mij wel weer teruggaan naar een type hond, in plaats van specifieke rassen."

Rasstandaard en stamboom

Volgens Paul bestonden er altijd al wel genetische afwijkingen bij honden, maar is in de loop der tijd de focus op rassen en stambomen zo erg doorgeslagen, dat gehele hondenpopulaties ongezond zijn. "De eerste hondenshow's waren al in de jaren 1860. Daar showde je niet per se een specifiek ras, maar gewoon je hond. Vervolgens zijn er rassen ontstaan en werd er aan de hand van plaatjes en lijsten duidelijk gemaakt waar een hond in een bepaald ras aan moest voldoen. Dit heeft geleid tot het uitgeven van stambomen. Daar is het volgens mij misgegaan; het werd belangrijker hoe een dier eruitzag dan dat het gezond was. In veel rasstandaarden staat ook niet dat het dier gezond moet zijn, alleen waar het qua uiterlijk aan moet voldoen."

Dat de gezondheid van hondenrassen onder druk staat, blijkt eveneens uit een recente uitzending van het onderzoeksprogramma Zembla, waarin ook Paul aan het woord kwam. Zembla besteedde 15 jaar geleden al aandacht aan de rashond. Toen werd er al gesproken over schadelijke afwijkingen bij bepaalde rassen. Afgelopen maart werd er door Zembla bekeken hoe we er nu voor staan: zijn de rassen gezonder of juist helemaal niet? Is er een toekomst voor de rashond? Naast Paul kwamen er andere experts aan het woord, waaronder iemand



Paul Mandigers is dierenarts, veterinaire neuroloog, universitair hoofddocent en onderzoeker.

van de Raad van Beheer. Dit is de instantie die onder andere stambomen uitdeelt aan fokkers.

De juiste drijfveer

Deze stambomen kunnen volgens Paul misleidend zijn. Wanneer je zoekt naar een pup op bijvoorbeeld Marktplaats, zal het je opvallen dat er bij veel pups staat dat ze een stamboom hebben. Voor mensen die op zoek zijn naar een hond, kan dit een gevoel van zekerheid geven. Want als het dier een stamboom heeft, zal het wel op een goede en verantwoorde manier gefokt zijn en helemaal gezond zijn. Helaas is dit niet altijd het geval, benadrukt Paul. "Mensen denken dat het een gezondheidscertificaat is, zo'n stamboom. Maar dat is het niet. Het is eigenlijk gewoon alleen een afstammingsbewijs. Fokkers gebruiken ook vaak de term

'erkende fokker', maar dit is geen afgekende term. Dit kan betekenen dat iemand echt heel veel tijd en energie in zijn vak en enorm zijn best doet, maar het kan ook een fokker zijn die zomaar een nestje heeft gefokt zonder welke voorbereiding dat is. Wanneer je het heel bewust doet, en ervoor kiest bepaalde dieren te laten paren, hoort ik dat je ook echt eisen toevoegt aan wat je doet. Dus een goede gezondheidscontrole, indien nodig röntgenfoto's van heupen, testen etc. Dus welke dieren je gebruikt, welke niet, en wat er allemaal nodig is om de gezondste puppy's af te leveren. Ik hoop dat de drijfveer niet geld verdienen is, maar om een bepaald ras fokken omdat je dat leuk vindt. In deze uitzending bleek ook dat wanneer fokkers een dier een stamboom geven, ze dit enkel hoeven aan te vragen bij de Raad van Beheer. Om deze stamboomverklaring vervolgens te krijgen, hoeven zij niet met een genetisch onderzoek te bewijzen dat een dier gezond is. Dit terwijl er in de Wet op de Dieren staat: 'Het is verboden te fokken gezelschapsdieren op een wijze waarop het welzijn en de gezondheid van het ouderdier of de nakomelingen wordt benadeeld.' Helaas blijkt dit dus vaak niet nageleefd te worden, en wordt er regelmatig gefokt met dieren die wel bepaalde genmutaties hebben die ziektes en afwijkingen veroorzaken die schadelijk zijn voor het dier. "Het is gek dat de focus van bijvoorbeeld de Raad van Beheer niet op de gezondheid ligt. Het gaat om geld dat zij verdienen aan het uitgeven van de stambomen, gaat nu echt niet naar het verbeteren van rassen. Als de Raad van Beheer de handen ineen zou slaan met de door samen te werken aan onderzoek dat wij doen bij de universiteit, dan zijn we een aantal hondengeneraties veel verder dan waar we nu staan. Universiteiten en rasverenigingen hebben niet heel veel geld en kunnen daardoor minder dan we zouden willen. Dat zou nou een mooie manier voor samenwerken zijn, denk ik."

Wil je meer te weten komen over de onderzoeken naar genetische afwijkingen waarbij Paul betrokken is? Kijk dan op <https://gezondgefokt.vriendendiergeneeskunde.nl/> of scan de QR-code. Hier kun je de voortgang van de onderzoeken zien en projecten steunen.

